

EVOLUȚIA FENOMENULUI DE URBANIZARE A REGIUNII DE SUD A REPUBLICII ÎN PERIOADA 1959-2017

Adelina REVENCO, Lector, magistru, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, reencoadelina@yahoo.com

Marcel REVENCO, Lector, magistru, Universitatea de Stat din Moldova, marcelreenco@yahoo.com

***Abstract:** The expansion of the urbanization phenomenon within the Republic of Moldova is a reflection of the socio-economic evolution, based on natural, economic or in some cases political factors. Because the state is an agrarian, the evolution of urban settlements is quite difficult. In fact, the network of urban settlements was established only in the middle of the 20th century, succumbing considerably to the European states, thus today Moldova occupies the 41st place among the European states according to the degree of urbanization, concentrating in 2017 only 44% of the population in the urban localities, overtaking only Albania and Portugal.*

Cuvinte cheie: urbanizarea, oraș, migrație

INTRODUCERE

Dezvoltarea economică a statului este marcată de evoluția fenomenului de urbanizare, dat fiind faptul, că orașul este o formă mai progresivă a așezării umane, fiind un centru cultural, de dezvoltare a științei și tehnicii, de concentrare a producției și informației etc. Astfel, în anul 2017, circa 56% (la 01.01.2017 – 57,3% fără Transnistria) din populația totală a țării era concentrată în mediul rural.

Extinderea fenomenului de urbanizare în cadrul Republicii Moldova este o reflecție a evoluției socio-economice, având la bază factori naturali, economici sau, în unele, cazuri politici. Deoarece statul nostru a fost și este unul agrar-industrial, evoluția localităților urbane are loc destul de lent. De facto, rețeaua de așezări urbane se constituie abia la mijlocul secolului XX, cedând considerabil în acest sens statelor europene. Astfel, astăzi Republica Moldova ocupă locul 41 printre statele europene după gradul de urbanizare, concentrând în anul 2017 doar 44% (la 01.01.2017 – 42,7%) din populație în localitățile urbane, depășind la acest capitol doar așa state ca Albania și Portugalia.

MATERIALE ȘI METODE

În realizarea prezentului studiu au fost utilizate mai multe metode tradiționale de analiză a datelor dintre care o importanță deosebită o are prelucrarea statistică, estimarea spațio-temporală, metoda istorică, deductivă, comparativă, a analizei și sintezei etc..

Studiul a fost efectuat în baza datelor oferite de Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova și Arhiva Biroului Național de Statistică. Datele colectate cuprind perioadă de timp între anii 1959-2017 și se referă la opt raioane administrative din Regiunea Economică de Sud și Unitatea Teritorial Administrativă Gagauzia (UTAG).

Analiza datelor statistice a fost realizată cu ajutorul programelor de prelucrare statistică Microsoft Excel (parte componentă a Microsoft Office Professional), Statgraphics, Instat Plus. Datele prelucrate se referă atât la nivel de republică, cât și la unitățile administrative din componența regiunii de sud a republicii, cu prelucrarea statistică, reprezentarea grafică și analiza complexă a acestora.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Formarea localităților urbane pe teritoriul Republicii Moldova are loc foarte târziu comparativ cu alte state europene, iar numărul acestora este destul de mic. Potrivit planurilor sovietice numărul orașelor trebuia să crească indiferent de prezența sau lipsa premizelor pentru formarea acestora, de aceea în perioada de referință numărul de localități urbane sa modificat de nenumărate ori. Astfel dacă în anul 1959 erau 38 localități urbane, către anul 1989 numărul acestora

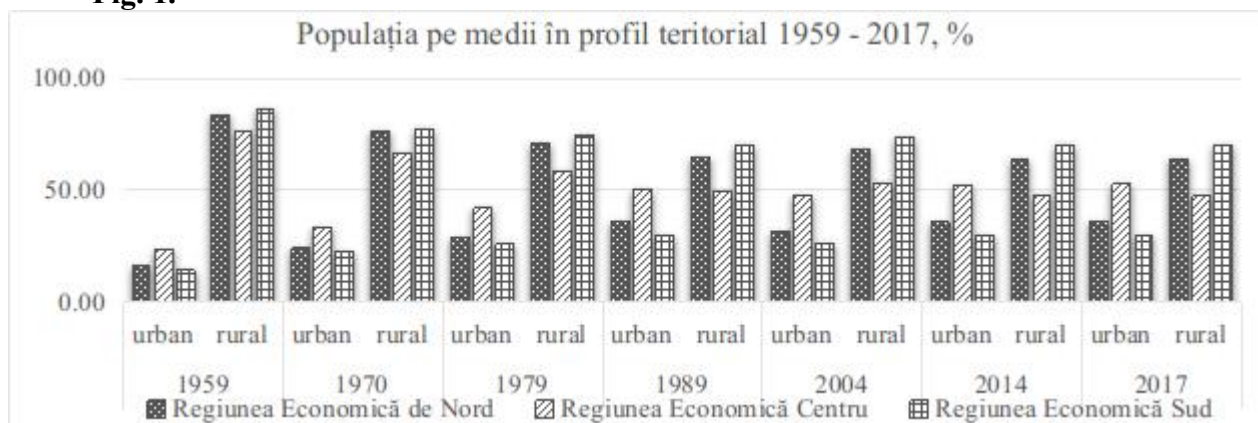
crește până la 70 de localități, descrescând ulterior până la 66 de orașe în anul 2017 dintre care 13 municipii și 53 orașe (la 01.01.2018 împreună cu Transnistria).

Analiza clasificării localităților urbane după gradul de funcționalitate, denotă prezența a șase categorii de localități: *de importanță europeană; națională; regională; raională; locală; centru balnear și de agrement* [1]. Rolul principal în procesul de urbanizare le aparține localităților din categoria *de importanță europeană și națională*, care au atras pe parcurs un număr mai mare de populație, atât din rândul migranților interni cât și a celor externi.

În cadrul Regiunii Economice de Sud, localități de categoria I (*de importanță europeană*) nu sunt, din categoria a II (*de importanță națională*) este înregistrată o singură localitate (Comrat în care funcționează întreprinderi de prelucrare a cărnii de vită și de porc, a strugurilor și de producere a vinurilor), din categoria a III (*de importanță regională*) la fel se regăsește o singură localitate (Cahul care îmbină funcțiile agro-industriale cu cele socio-economice de rang național), din categoria a IV (*de importanță raională*) sunt patru localități: Cantemir, Cimișlia, Leova, și Ștefan Vodă, caracterizate de prezența întreprinderilor mici din sectorul agro-alimentar, iar o bună parte din populația economic activă este ocupată în sectorul agrar etc.

Evoluția fenomenului urban în Republica Moldova are loc sub influența mai multor factori: construcției întreprinderilor industriale, dezvoltării gospodăriilor agricole sau a instituțiilor științifice de producție și cel mai des în urma decretării localităților rurale în localități de tip urban. Deoarece cele mai multe orașe se formează în perioada postbelică, dezvoltarea lor are loc planificat, pornind de la principiul valorificării condițiilor economice, repartizării raionale a producției industriale, utilizării forței de muncă, etc.

Fig. 1.

Astfel, la sfârșitul anilor 60 la Institutul de Economie al Academiei de Științe a Moldovei a fost elaborată perspectiva rețelei urbane, potrivit căreia au fost stabilite localitățile *de reazăm*, în care au fost repartizate preferențial întreprinderile industriale mari, fapt ce a condus la repartizarea neuniformă a acestora pe teritoriul republicii. [2] În aceste grupe de localități au fost construite cele mai multe și diverse întreprinderi industriale, datorită unui grad mai avansat de asigurare cu infrastructură de producție și de asemenea de ordin social (rețea de transporturi, gospodării energetice, sisteme de alimentare cu apă, fond de locuințe etc..) Dintre localitățile urbane din regiune la această categorie se atribuie doar orașul Cahul. De menționat că această localitate rămâne a fi și până în prezent una dintre cele mai importante localități urbane nu numai din regiune, dar și din republică în ansamblu.

Mai târziu, evaluând perioada de creare a bazelor de construcții, a obiectivelor de producție și de menire socială, a gradului de asigurare cu resurse de forță de muncă, au fost identificate orașele în care sau construit întreprinderi de prelucrare a materiei prime importate: Căușeni, Comrat, Leova, Ceadâr-Lunga, iar în așezările de tip orașenesc din perioada anilor 1981-1990 – Cimișlia, Vulcănești, Taraclia au fost construite întreprinderi agricole, de prelucrare a materialelor de construcții, de reparație a tehnicii agricole, de deservire a populației din localitățile rurale din preajmă.

Ca urmare a construcției întreprinderilor industriale, procesul de urbanizare în republică s-a desfășurat neuniform (*fig. 1*), cu predominarea întreprinderilor industriale în partea centrală și de est

a statului, care rămâne neschimbată până în prezent. În urma procesului de urbanizare a republicii, în structura pe medii a populației există diferențieri teritoriale bine exprimate.

Astfel în perioada anilor 1959-2017 ponderea populației urbane este mai mare în cadrul Regiunii Economice Centrale [3, 4, 5, 6], iar cea mai mică în Regiunea Economică Sud împreună cu UTAG. Astfel, gradul de urbanizare în anul 1959 în Regiunea Economică Centrală a fost de 23,6% sau cu 7,38% mai mult decât în Regiunea Economică de Nord și cu 9,42% mai mult decât în Regiunea Economică de Sud împreună cu UTAG. În anul 2017 gradul de urbanizare a Regiunii Economice Centrale depășește Regiunea Economică de Nord și de Sud împreună cu UTAG cu 16,42% și 22,81% respectiv.

Nivelul mai înalt de urbanizare a Regiunii Economice Centrale este determinat în mod special de concentrarea populației urbane în Municipiul Chișinău, care în anul 2017 însumează 75,44% din totalul populației urbane din regiune și 48,0% din totalul populației urbane din țară. De menționat, că fenomenul dat are tendințe de creștere. Spre exemplu din anul 2005 până în anul 2017 ponderea Municipiului Chișinău crește cu 1,3% atât în raport cu totalul populației urbane din regiune, cât și din republică în ansamblu. De menționat că această situație influențează negativ asupra dezvoltării industriale a localităților urbane din cadrul țării, conducând la degradarea economică și socială ulterioară a acestora și creșterea discrepanțelor în profil teritorial privind nivelul de asigurare cu locuri de muncă bine plătite, dar și a dezvoltării sectorului industrial și al serviciilor.

Tab.1: Modificarea structurii pe medii a populației în Republica Moldova, anii 1959-2017, (diferența în % față de precedentul recesământ)

Regiunea Economică	1970 față de 1959		1979 față de 1970		1989 față de 1979		2004 față de 1989		2014 față de 2004		2017 față de 2014	
	urban	rural	urban	rural	urban	rural	urban	rural	urban	rural	urban	rural
Nord	7,67	-7,67	5,10	-5,10	6,71	-6,71	-0,80	0,80	1,00	-1,0	0,4	0,4
Centru	9,98	-9,98	8,21	-8,21	8,78	-8,78	1,13	-1,13	0,50	-0,5	0,5	0,5
Sud	8,59	-8,59	2,94	-2,94	4,27	-4,27	-0,97	0,97	0,70	-0,7	0,2	0,2

Astfel, analiza dinamicii structurii pe medii a populației în perioada anilor 1959-2017 (*tab. 1*) pune în evidență prezența a două perioade:

- *perioada I* (1959-1989) caracterizată de o creștere intensă a gradului de urbanizare cu peste 200% în anul 1989 în raport cu anul 1959 [3, 4, 5], prioritar datorită migrațiilor interne și externe (din fostele republici unionale). Cea mai mare creștere este caracteristică pentru Regiunea Economică Centrală cu 26,97%, urmată de Regiunea Economică de Nord cu circa 19,48% și de Regiunea Economică de Sud împreună cu UTAG cu 15,8% (*fig. 2*);

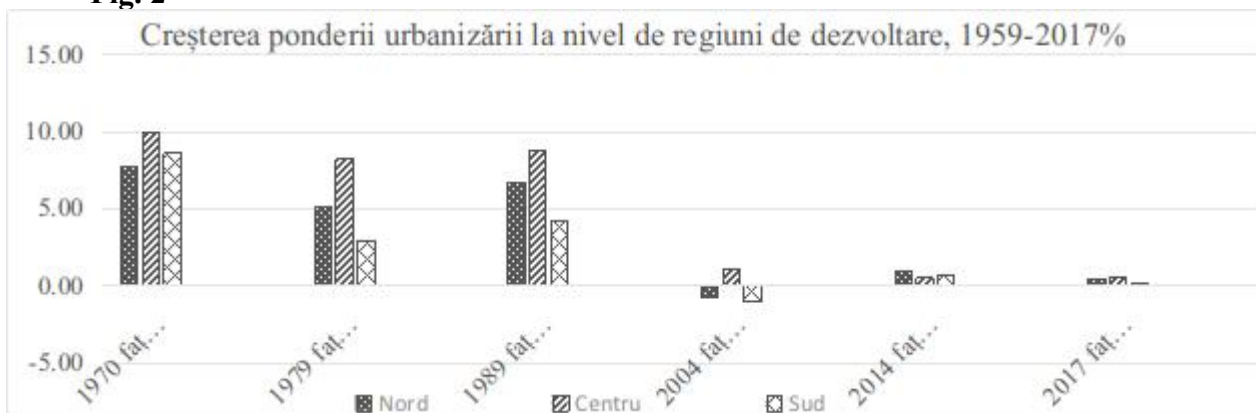
- *perioada II* (1989-2017) – în care se atestă o creștere lentă ponderii populației urbane doar în Regiunea Economică Centrală în anul 2004 în raport cu anul 1989 cu 2,13% [5, 6], pe când în regiunile de Nord și de Sud cu UTAG se constată o descreștere cu 0,8% și 0,93% respectiv (cauzată de criza economică soldată cu sistarea activității întreprinderilor industriale, migrația inversă a populației de la oraș la sat, dar și de începutul emigrației peste hotarele țării). Odată cu creșterea volumului investițiilor străine și apariția unui număr mai mare de întreprinderi industriale în majoritatea localităților rurale ale țării are loc și creșterea ponderii populației urbane (în perioada anilor 2014-2017 se atestă creșterea ponderii populației urbane cu valori mici, de 1,4% în Regiunea Economică de Nord și 0,9% în Regiunea Economică de Sud împreună cu UTAG).

Analiza gradului de urbanizare la nivel de unități administrative din cadrul Regiunii Economice de Sud și UTAG, pune în evidență neomogenitatea condiționată în primul rând de diferențele economice, sociale și culturale. Spre exemplu în anul 2017 cel mai intens urbanizat a fost raionul Taraclia cu 47,7% de populație urbană (în urma obținerii de către satul Tvardița a statutului de oraș în anul 2013), urmat de raionul Basarabeasca cu 43,97%, și localitățile urbane din componența U.T.A. Găgăuzia cu o medie de 40,68%. Cel mai mic grad de urbanizare se atestă în raioanele Cantemir – circa 9,93% și Ștefan Vodă 12,11% (la anul 2017).

Gradul de urbanizare este influențabil în mare parte de categoria localităților urbane aflate în unitatea teritorială administrativă respectivă, cele de o categorie mai înaltă fiind mai atractive

datorită oportunităților mai mari pe care le propun (excepție în acest sens este raionul Basarabeasca, care se remarcă printr-un nivel înalt de urbanizare, unde începând cu anul 1959 datorită poziției sale de nod de transport, fiind dezvoltată în mod special calea ferată care asigură transportarea mărfurilor către Ucraina. Astfel o bună parte din populația orașului este angajată în cadrul structurilor de transport).

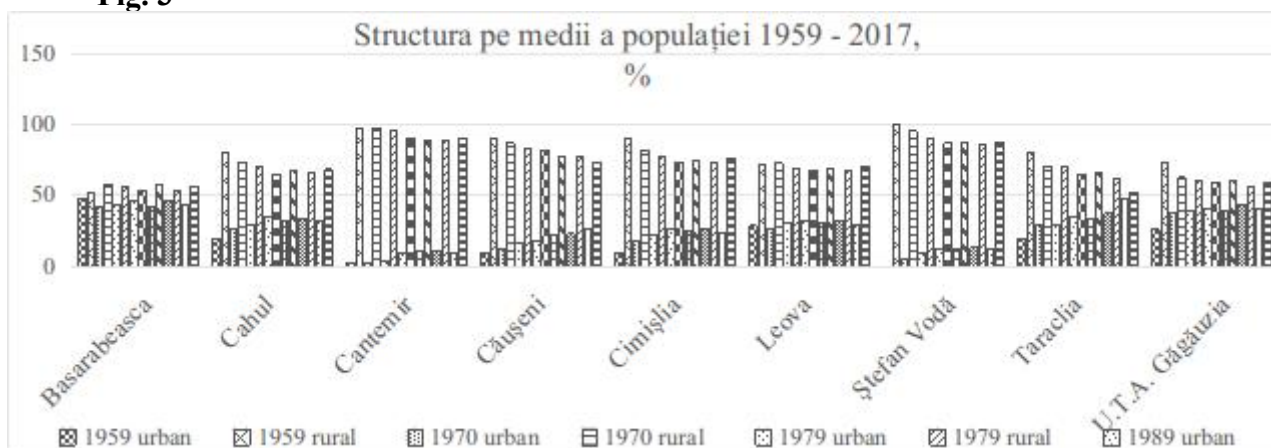
Fig. 2

Urmărind evoluția ponderii populației urbane/rurale în cadrul regiunii, la nivel de raioane administrative în perioada anilor 1959-2017 (*fig. 3*), constatăm o creștere continuă până în anul 1989, după care în majoritatea unităților administrative, numărul populației descrește. Principalele cauze care conduc la declinul populației urbane sunt: trecerea la tipul urban de reproducere, caracterizat de nașterea a 1-2 copii în familie, criza economică profundă care conduce la stoparea activității întreprinderilor industriale și eliberarea unui număr mare de forță de muncă, o bună parte dintre care, în lipsa locurilor de muncă, emigrează.

Centrele raionale în care populația desfășoară preponderent activități agricole, iar întreprinderile industriale aparțin sectorului agroalimentar, au fost mai puțin afectate de criza economică, reușind să păstreze tendința de creștere a numărului populației și în următoarele decenii (de exemplu raioanele Căușeni, Cimișlia, Cantemir). De menționat, că pentru localitățile urbane mici, este caracteristică și o rată a natalității mai înaltă decât pentru cele mari, deseori ele reprezentând și prima etapă în procesul de migrare a populației din mediul rural.

Fig. 3

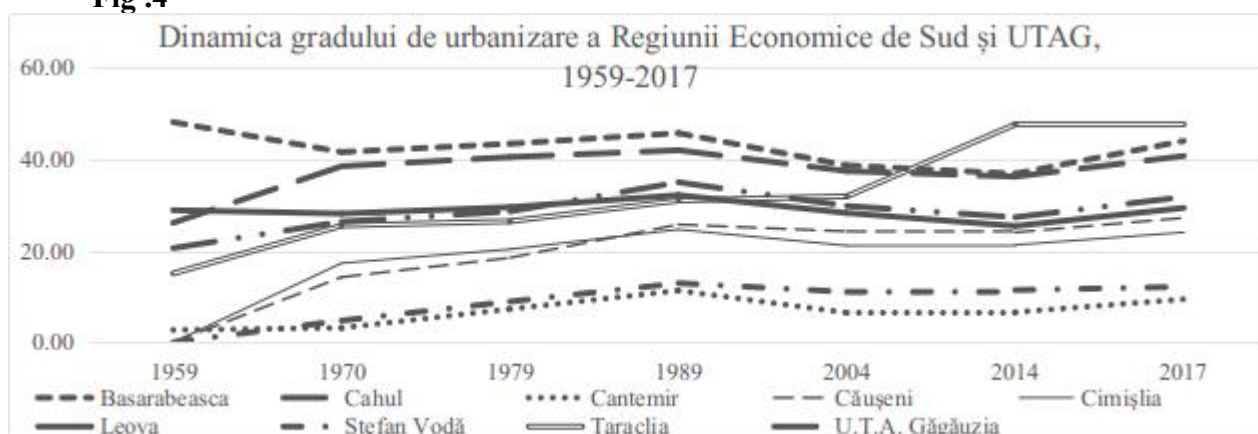

Deși în perioada supusă studiului rețeaua de așezări urbane evoluează, procesul se desfășoară foarte de lent, astfel majoritatea raioanelor sunt caracterizate de un grad modest de urbanizare [3, 4, 5, 6], încât nici un raion nu înregistrează o cotă de 50% de populație urbană. Analiza ritmurilor de creștere a gradului de urbanizare (*fig. 4*) în raport cu anul 1959 pune în evidență patru categorii de unități administrative:

- **cu creștere mare** a populației urbane, la această categorie se atribuie raioanele Taraclia (cu 32,66%); Căușeni (cu 27,16%); Cimișlia (cu 23,99%);
- **cu creștere medie** - raioanele care au format U.T.A.Gagauzia (14,59%); Ștefan Vodă (12,11%); Cahul (11,16%);

- **cu creștere mică** - raioanele Cantemir (6,69%); Leova (0,49%);
- **cu descreșterea populației urbane** - raionul Basarabeasca (-4,10%).

Fig .4

De menționat, că dezvoltarea durabilă a regiunii este strâns legată de procesul de industrializare care are loc destul de lent și anevoios. Localitățile urbane, atât cele de dimensiuni mari, cât și medii și mici au nevoie de investiții mari pentru dezvoltarea infrastructurii industriale, a serviciilor, dar și a comodităților urbane.

În pofida așezării economice destul de favorabile, având hotar direct cu România și Ucraina, localitățile urbane din regiune nu beneficiază de investiții care ar putea impulsiona activitatea economică, ci din contra, o bună parte dintre tineri merg la studii, în special în România, ca ulterior să nu revină acasă, dar deseori să completeze cu forță de muncă statul vecin. Vecinătatea cu Ucraina la fel nu se reflectă benefic asupra localităților de la hotar, astfel în funcția autorităților locale, regionale și centrale se cere misiunea de a depune eforturi în vederea redresării situației prin crearea locurilor de muncă mai bine plătite, care ar putea absorbi forța de muncă liberă, dar și materiile prime agricole slab valorificate.

CONCLUZII

Evoluția fenomenului de urbanizare este dependentă de dezvoltarea economică a statului, iar ponderea mică a populației urbane (42,7%) denotă nivelul slab de dezvoltare economică.

La nivelul republicii, în perioada anilor 1959-2017, cea mai mare creștere a ponderii populației urbane este caracteristică pentru Zona Economică Centrală, în care cea mai mare parte din populația urbană (75%) este concentrată în Municipiul Chișinău, fapt ce influențează negativ asupra dezvoltării economice a localităților urbane din țară.

Evoluția localităților urbane în perioada anilor 1959-2017, la nivel de republică are loc în două etape: anii 1959-1989 – în care are loc creșterea intensă a gradului de urbanizare (cu peste 200%); anii 1989-2017 în care are loc reducerea ponderii până în anul 2014 după care se înregistrează o creștere neînsemnată de 0,57%.

În cadrul Regiunii Economice de Sud și a UTAG, în perioada supusă studiului se înregistrează raioane în care ponderea populației urbane a crescut: Taraclia (cu 32,66%); Căușeni (cu 27,16%); Cimișlia (cu 23,99%), dar și raioane în care populația urbană s-a redus - Basarabeasca cu 4,10%.

Deși poziția economică este favorabilă, având (hotar direct cu România și Ucraina, fiind prezente mai multe căi de transport de importanță internațională, asocierea la Euroregiunea Dunărea de Jos nu contribuie cu regret, la impulsivitatea dezvoltării orașelor atât din Regiunea Economică de Sud și a UTAG, cât și din întreaga țară.

BIBLIOGRAFIE

1. Mâtcu Matei, *Tendențele dezvoltării așezărilor urbane din Republica Moldova*,
2. Materialele conferinței științifice internaționale *Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii*, Chișinău, 2012, Volumul I, 408 p.
3. Zagorodnaia E. M., Zelenciuc V. S., *Populația RSSM*, Chișinău 1983, 169 p.

4. Itoghi Vsesoiuznoi perepisi naselenia 1970 goda po Moldavscoi SSR, tom.I, ceasti II, Chişinau, 1972
5. Itoghi Vsesoiuznoi perepisi naselenia 1979 goda po Moldavscoi SSR, tom.I, ceasti II, Chişinau, 1980
6. Totalurile recesământului unional al populaţiei din RSS Moldova şi anul 1989, vol. I, cartea II, partea II, Chişinău, 1990
7. Recesământul populaţiei 2004, vol. 1, tom 1, Chişinău, 2006
8. Recesământul populaţiei 2014, Chişinău, 2017
9. www.statistica.md